

MY CIZINOU JSME BLOUDILI... ČESKÁ ALTERNATIVNÍ HUDBA A JEJÍ OJEDINĚLÉ ŠANCE NA ÚSPĚCH V ZAHRANIČÍ

Aleš Opekar

Motto:

*My cizinou jsme bloudili, ach dlouhá léta, dlouhá,
zrak slzy stesku kalily a v srdci vřela touha [...]
Tu z hloubi duše zapěli jsme sobě českou píseň
a z duše chmury zmizely, ze srdce prchla tíseň [...]
Jen ve zpěvu, jen ve zpěvu jsme našli sladkou úlevu!¹*

Typický Čech je mixem Slovana, Germána i dalších etnických skupin. I česká hudba je pak zákonitě obtížně definovatelným průsečíkem středoevropských vlivů, navíc s občasnými exotickými příměsemi. Jako stěžejní zůstává vazba na jazyk, jehož zvukový a rytmický ráz ovlivňuje výsledný charakter hudby.

Východiskem tohoto příspěvku byla úvaha o tom, co bylo, je a zřejmě bude u nás pokládáno v oblasti populární hudby za alternativní, publikována v programové brožuře festivalu a konference Crossroads (Opekar 2014a). Stručně lze shrnout, že každá alternativa je vždy projevem svobody výběru. Jak pro tvůrce, tak pro posluchače. Jedná se tedy vždy o různorodou variantu k převládajícímu (střednímu) hudebnímu proudu (kánonu). Stylově-žánrová šíře se může rozprostírat od rockového základu přes elektronickou hudbu, jazz nebo grindcore až po akustický folk nebo world music. Nejdůležitější je tvůrčí pohnutka a její etické a estetické pozadí. Upřímnost a aktuálnost sdělení, kterým tvůrce komunikuje s konkrétními skupinami posluchačů. S domácími i zahraničními.

Jádrem této statě je pohled na vybrané představitele české alternativní hudby, kteří za hranicemi České republiky, resp. Československa uspěli, vyústěním pak úvaha nad otázkou, co z produktů české scény může,

1. Z opery Antonína Dvořáka *Jakobín*, která vypráví příběh Bohuše, vlastně politického exulanta, který se po mnoha letech vrací domů. Srov. *Jakobín* 1966: 405–410.

či nemůže zaujmout v cizině. Je to spíše něco, co se připodobňuje historické zkušenosti zahraničních posluchačů, nebo spíše něco, co je svou lokální vazbou velmi odlišné?

Instrumentální brilance českých jazzmanů

Čím to, že jsou v zahraničí tak ceněni čeští jazzoví kontrabasisté? Jiří Mráz alias George Mraz, Miroslav Vitouš, Antonín Gondolán. Pak je tu plejáda kontrabasistů, kteří setrvali na jazzové scéně české, avšak rovněž se v mezinárodní konkurenci neztratili – Vincenc Kummer, Jan Hammer starší, Luděk Hulan i mladší ročníky František Uhlíř, Petr Kořínek, Vít Fiala, Jaromír Honzák, Robert Balzar, Petr Dvorský, Tomáš Liška... Dá se hovořit o české kontrabasové škole? Asi ano, kořeny hledejme v klasické hudbě a učitelích konzervatoře. Mráz a Gondolán studovali u Františka Hertla (Vanýsek 2010), Vitouš a další u jeho mladšího kolegy Františka Pošty. Oba učitelé pražské konzervatoře patřili k virtuózům v oboru vážné hudby a jejich pedagogická aktivita byla velmi úspěšná. Oč méně mohli z lůna komunistické země svobodně koncertovat po světě, o to více času a energie mohli věnovat a věnovali výchově svých svěřenců.

František Hertl (1906–1973) působil jako koncertní mistr České filharmonie (1929–1935), Symfonického orchestru Československého rozhlasu a zároveň v letech 1935–1950 jako umělecký vedoucí Českého noneta (ČHSOI 1963: 428). V letech 1950–1961 byl dirigentem Československého rozhlasu a rozhlasové angažmá možná ovlivnilo jeho vztah k nevážným hudebním žánrům, což u klasicky vzdělaných instrumentalistů nebylo obvyklé. V průběhu 50. let 20. století vedl Brněnský estrádní rozhlasový orchestr a dokonce napsal několik tanečních a (jak se tehdy říkalo) estrádních skladeb. Estrádní hudba vycházela skrytě z výdobytků swingové hudby, tedy z frázování jazzového typu. Za *suitu Estrádní* z roku 1953 získal Hertl druhé místo v Ježkově jubilejní soutěži. V roce 1955 na jeho kontě přibýlo čestné uznání v soutěži populární lidové hudby na 5. světovém festivalu mládeže a studentstva ve Varšavě a v roce 1960 v umělecké soutěži pořádané k 15. výročí obnovení Československé republiky. Pokud tedy jako pedagog hry na kontrabas na pražské konzervatoři a na AMU vycítil zájem svého studenta o lehčí žánry nebo jazz, nebránil tomu. Navíc mohl využít zmíněné zkušenosti.

František Pošta (1919–1991) byl členem České filharmonie už od roku 1939, kde to dotáhl na vedoucího sekce kontrabasů (ČHSOI 1965: 350). Jako věřícímu člověku mu komunistický režim neumožnil vyučovat na vysoké škole, jeho pedagogická praxe tedy zůstala vázána na konzervatoř, jejíž studenti tak mohli o to více těžit z jeho erudice. Vedle výuky na pražské konzervatoři (od 1953) realizoval přednášky s ukázkami v Československém rozhlasu.

Jistým krajovým protipólem byla metodika kontrabasisty Julia Ventruby (1903–1984), syna lidového muzikanta-basisty (ČHSOI 1965: 862). Ventruba na brněnské konzervatoři odchovával takové hráče na kontrabas, jako jsou výše zmínění Kummer, Kořínek nebo Uhlíř.

George Mraz (*1944) měl hned po konzervatoři (1966, tehdy ještě jako Jiří Mráz) možnost zúčastnit se mezinárodní soutěže mladých jazzmanů, kterou pořádal ve Vídni pianista Friedrich Gulda. Soutěž nevyhrál, ale získal díky účasti příslib stipendia na tehdejší Berklee School of Music do Bostonu. V roce 1967 získal angažmá v Mnichově, kde měl možnost hrát s americkými jazzmany Malem Waldronem, Loe Wrightem a Bennym Baileym. Teprve po srpnu 1968 natrvalo odjel do USA. Dva roky hrál s Oscarem Petersonem, získal angažmá u Elly Fitzgeraldové a brzy se stal jedním z nejznámějších basistů (Vanýsek 2010).

Antonín Gondolán (*1942) je především samouk, avšak prameny hovoří o krátkodobých studiích u více učitelů. Narodil se na Slovensku, po studiu na brněnské konzervatoři přešel do Prahy. Dle *Encyklopedie jazzu a moderní populární hudby* (1990) studoval u F. Hertla, podle jiného zdroje u F. Pošty (Hruška [nedat.]). V zahraničí byl úspěšný zejména v Německu, byť ne vždy s hudbou alternativního rázu, ale do výjimečné české kontrabasové školy rozhodně patří.

Stejně tak **Miroslav Vitouš** (*1947). Jeho studium na pražské konzervatoři u F. Pošty zmiňuje *Encyklopedie jazzu a moderní populární hudby*, která též uvádí, že se zúčastnil stejné soutěže jako J. Mráz přičemž tuto soutěž dokonce vyhrál. I on tedy mohl začít studovat na Berklee School of Music v americkém Bostonu, kam odjel ještě v roce 1966. Hrál pak například s Niels-Henningem Pedersenem, s Davem Hollandem či s Chickem Coreou a stal se zakládajícím členem legendární jazzrockové formace Weather Report s Joe Zawinulem a Wayneem Shorterem.

Jan Hammer (*1948) je hráčem na klávesové nástroje, který oslňoval brilantní technikou již od dětství. V roce 1968 přijal angažmá v Mnichově s Jiřím Mrázem a následně přerušil studia na AMU, aby rovněž odcestoval do USA na hudební školu Berklee. Hrál s Mahavishnu Orchestra, s Jeffem Beckem, Al Di Meolou, Mickem Jaggerem, Carlosem Santanou a mnoha dalšími. Na svůj cit pro filmovou hudbu (ještě v Československu složil hudbu k celovečernímu filmu *Šíleně smutná princezna*) navázal veleúspěšnou hudbou k seriálu *Miami Vice* (12 týdnů na vrcholu americké hitparády, 4x platinová deska, 2x Grammy).

Rudy Linka (*1960) je kytaristou, který absolvoval konzervatoř v roce 1979. Nejprve na začátku 80. let emigroval do Švédska, kde studoval skladbu ve Stockholmu, dostal stipendium na Berklee a od roku 1986 pobývá v USA. Hrál s Bobem Mintzerem, Johnem Abercrombiem a mnoha dalšími. Jeho album *Czech It Out* (1996) označil německý časopis *JazzThing Magazine* za jednu z nejlepších nových nahrávek v Německu. V roce 1998 figuroval v anketě *Down Beatu* jako jeden z nejlepších kytaristů.

V polovině 60. let emigroval z Jugoslávie přes Itálii do Německa a po pěti letech do USA saxofonista **Jan Konopásek** (*1931). Našel velmi úspěšná angažmá v big bandech Stana Kentona, Woody Hermana, Buddy Riche nebo Lionela Hamptona. I on na počátku prošel jazzovou školou v Bostonu, kde jej ovlivnili zejména učitelé jako Herb Pomeroy, Joe Viola nebo Garry Burton. Od druhé poloviny 70. let jí pak prošli i hudebníci, kteří se následně vrátili do Československa: Martin Kratochvíl, Emil Viklický, Vladimír Klusák, Milan Svoboda či Martin Kumžák.

Čeští jazzmani se často ve světě neztratili a mnozí pronikli mezi špičku. Šlo však většinou o angažmá, jehož hodnota byla dána instrumentální dovedností, nikoli vazbou na obsah textu či společenský kontext. Hráči stavějící svou budoucnost na vlastní tvorbě a vlastních projektech se prosazovali mnohem pomaleji (např. Laco Deczi se svou kapelou, působící v New Yorku od roku 1986). Možná to měli trochu snazší hudebníci, kteří se usídlili v lokalitách s menší konkurencí, jako např. trumpetista Miroslav Bukovský v australské metropoli Sydney.

Závěrem jazzového extempore vzpomeňme na rozčarování Jaroslava Ježka, jehož český písničkový jazz, vázaný často na divadelní obsah, zaujal v Americe 40. let 20. století sotva krajany – natož pak rodilé Američany.

Ojedinělé zářezy českých rockerů

Ivan Král (*1948) je rockový kytarista, zpěvák, skladatel a producent. Začínal v pražské skupině Saze (1965). Do USA se vystěhoval s rodiči jako sedmnáctiletý (1966). Přes kapely Luger (1973) a Blondie (1974) se vypracoval až do zakládající sestavy Patti Smith Group (1975–1979). Napsal výrazné písně *Dancing Barefoot*, *Revenge* nebo *Citizen Ship*, poté hrál s Iggy Popem (1979–1981), s Johnem Waitem a se skupinami Babys (1982–1983), Eastern Block (1984–1986) a Native (1990–1991). Pro českou scénu se stal po roce 1990 vyhledávaným producentem (Garáž, Lucie, Mňága a Žďorp, Alice). Jeho příklad je však v daném žánru ojedinělý, možná i díky tomu, že opravdová kariéra I. Krále začala až v zahraničí. Většina rockerů, kteří prosluli doma a poté se pokoušeli uplatňovat na Západě, neuspěla, nebo skončila v druhořadém barovém angažmá.

Řada členů českých rockových skupin byla již koncem 60. let najata jako doprovodný orchestr mnichovského nastudování muzikálu *Hair* (**Matadors, Bluesmen, Atlantis**). Přednost před místními ale nedostali jen proto, že byli dobří, ale též proto, že byli mnohem levnější.² Pokoušeli-li se prosadit s vlastní tvorbou, ohlasu se nedočkali. Na rozdíl od hvězd skupiny Matadors Otto Bezloji a Jana Obermayera, kteří v Německu jako hudebníci působili jen lokálně (Bezloja spíše jako DJ, Obermayer víceméně v popových formacích a jako učitel) a upadli do zapomnění, Radim Hladík, který zůstal doma, se stal legendou. Větší šance byla při propojení emigrantů s některými z místních muzikantů: skupina **Emergency**, v níž se spojili bývalí Matadoři Bezloja, Reddy Vokurka a Jiří Matoušek s britským kytaristou a zpěvákem Barry Newbym a německým bubeníkem a zpěvákem Udem Lindenbergem, byla několik let dobře prosperující kapelou.

Připustíme-li, že věhlas, jakému se u západních novinářů a zasvěcenců těšil český underground 70. let v čele se skupinou **Plastic People of the Universe**, byl namnoze založen na souvislostech nehudebních, najdeme jisté otisky českých rockerů v zahraničí až v 80. letech.

2. Blíže viz Opekar 2007: 137. Srov. též kapitulu „Tournee“ aneb Švýcarské galeje (s. 82–108), kde je popisováno angažmá skupiny Matadors ve Švýcarsku, doma prezentované jako turné po klubech, i když ve skutečnosti šlo o námezdní hraní taneční hudby po barech.

V roce 1983 emigrovala do Anglie zpěvačka **Jana Kratochvílová** (jejím prvním pseudonymem bylo jméno Jana Pope), o rok později se k ní připojil bubeník **Jiří Hrubeš** (Pražský výběr, Žlutý pes).

Na LP *Bohemian* (1986), nahrávaném pro Polydor v dobrých londýnských studiích, hostoval též baskytarista skupiny Level 42 **Mark King**. Dle *Encyklopedie jazzu a moderní populární hudby* však deska zůstala bez většího posluchačského ohlasu.

Michal Kyselka, který žil v 80. a z části v 90. letech v americké Atlantě, založil skupinu Hookers, s níž působil víceméně v okolí své lokality. Projekt **Jima Čerta** a **Jaroslava Erno Šedivého** *Life after Life* (deska vyšla v roce 1996) byl atraktivní spíše pro české publikum.

Bývalý kytarista skupiny Atlantis **Ivo Křížan** působil v řadě západoevropských skupin, později rovněž v USA. Mimo jiné spolupracoval i s velikány černošské hudby, jako jsou Edwin Starr, Melba Moore nebo Berry Gordy jr.

Závěrem rockové odbočky připomeňme koketování **Michaela Kocába** s Frankem Zappou i s dalšími zahraničními hudebníky, avšak ani zde bohužel nevznikl zásadní výstup trvalé hodnoty.

Patálie českých folkařů v exilu

Český folk v exilu se nacházel v porovnání s ostatními žánry v nejhorší situaci. Vazba na jazyk, obsah a kontext sdělení limitovala odezvu u místního publika. Folkaři vlastně stále hráli pro lidi doma – jejich nové nahrávky byly vysílány přes železnou oponu stanicemi jako Svobodná Evropa nebo Hlas Ameriky, pašovány do domoviny jako zakázané zboží, nebo hráli pro krajany dlící v cizině.

Typickým příkladem jsou osudy písničkáře **Karla Kryla** (1944–1994). Rozjezd jeho umělecké kariéry od počátku 60. let byl velmi pozvolný. Teprve na přelomu let 1968–1969 jej okolnosti související s okupací Československa armádami Varšavské smlouvy katapultovaly do popularity nebývalé, ba legendární.³ Avšak sotva začal mít plný díř zakázek, následoval jeden zákaz za druhým, až byl doveden k rozhodnutí zůstat za hranicemi. Naučit se nový jazyk trvalo léta, až na přelomu

3. Podrobněji srov. Houda 2014: 109 a Opekar 2014b: 112–113.

70. a 80. let zkusil psát v němčině, ale zůstalo jen u několika písniček (Kryl 2000: 251). Odezva domácího publika se nedostavila. Vedle Čechů žijících v zahraničí ocenili jeho songy i polští emigranti. Kryl měl ostatně díky mamince ze Slezska k polštině blízký vztah. V roce 1983 koncertoval pro krajanů v Austrálii, o rok později v USA a Kanadě. Celkem ve světě odehrál 4000 koncertů, vydal nějakých pět desek a dvanáct knih, ale hrál především pro rodáky z Čech. „Já jsem ztratil vlast, ale našel jsem si svět“, prohlásil po návratu do Čech v roce 1989 (Raduševič 2012), nicméně cizojazyčnému světu zůstala jeho písničkářská genialita neobjevena.

Exulantský úděl **Jaroslava Hutky** (*1947) je snad ještě nešťastnější. Republiku opustil kvůli soustavné policejní šikaně, zjevně související s příklonem Šafránu k domácímu disentu a s podpisem Charty 77 (Houda 2008: 49n). Československá státní tajná bezpečnost této šikaně říkala akce Asanace. Od října 1978 žil Hutka v emigraci – jeho novým domovem se stalo Nizozemsko. Písničkář vzpomíná na exulantské začátky na svých internetových stránkách:⁴

„Ocitl jsem se v zahraničí poprvé a neuměl jsem žádný cizí jazyk. Další obtíž mi vznikla tím, že jsem nebyl schopen spolupracovat se zmateným českým exilem, takže jsem najednou stál sám v cizí zemi a docela mi nebylo jasné, jak dál.

Byl jsem písničkářem a kvůli tomu jsem byl vyhozen, tedy jsem byl rozhodnut za každou cenu u písničkářství zůstat. Hned na začátku emigrace jsem složil tři písně: TOMINE TOMINE, NA PRAŽSKÉM HRADĚ a EXILOVÝ HRNEC. Vydal jsem je na desce MINULOST MÁVÁ NÁM v roce 1981 v našem švédském Šafránu. Tyto písně jsou ještě ‚ohřátý‘ českou minulostí, takže je na toto CD nedávám. Brzy převidám na CD všechny minulé desky, takže tyto písně budou k dispozici v té souvislosti, jak jsem je tehdy vydal.

Jelikož ale Češi o mne v exilu rychle ztratili zájem, a to nejen kvůli fejtonu POŽÁR V BAZARU, propadl jsem představě, že budu zpívat v cizích jazycích. Dobří lidé jsou všude stejní, jenom ty jazyky se liší, říkal jsem si optimisticky. Začal jsem angličtinou, potom přešel na

4. Dle webových stránek J. Hutky (<http://www.hutka.cz/new/html/sam10.htm>) [cit. 10. 11. 2014].

holandštinu a nakonec jsem zpíval i německy. Holandštinu jsem dotáhl do konce, a pokud by bylo Holandsko alespoň trochu na písničky, stal bych se holandským písničkářem. Holandsky jsem vydal gramofonovou desku HIER IS MIJN THUIS a potom kazetu NEDERLAND. Kompilaci obojího mám k dispozici na samopalnickém cédéčku NEDERLAND.

Po rozchodu s českým exilem jsem několik let česky nic nenapsal a ani nechtěl. Chyběla mi motivace. U českého exilu ji bylo těžko hledat a představa mé existence na dálku do Československa mi nefungovala. Neměl jsem domů žádné kontakty, lidé se mě tam báli, takže jsem spíš myslel, že jsem byl zapomenut.

Někdy koncem roku 1985 na mne z toho všeho padla únava. Pochopil jsem limity mého exilu i Holandska, začalo se mi stýskat po nějaké normálnosti a i po češtině. Založil jsem si kazetové vydavatelství a nazval ho FOSIL. A snažil jsem se dát dohromady zase nějaké české koncerty napříč Evropou. Objevili se také noví emigranti a těm jsem už říkal o něco více. Takže jsem napsal zase několik českých písniček. Časově je asi nebudu schopn určit přesně, snad to literární historici přežijí.“

Kryl a Hutka koncertovali pro krajany někdy i společně, reakce však vnímali rozdílně. V USA se například setkali s požadavkem krajanů, kteří nechápali aktuální politické narážky týkající se situace v Československu a chtěli zahrát Karla Hašlera. Zatímco Hutka byl naštván, Kryl jako profesionál přání splnil.

Hutka se tedy jako písničkář nesžil ani se zahraničním exilem, ani s místním publikem a na svém webu popisuje i trampoty a mnohá nedorozumění s místními doprovodnými muzikanty.

Z podobných pohnutek jako J. Hutka odcestovali do exilu i Svatopluk Karásek (1980 Švýcarsko), Dáša Vokatá (1980 Rakousko), J. J. Neduha (1982 Rakousko) a Vlastimil Třešňák (1982 Švédsko). Nikdo z nich se neprosadil jako písničkář pro publikum nově zvoleného působiště, byť muselo být ve své době vnímáno jako doživotní úděl.

Vybočující výjimky

Těžko měřit zahraniční úspěch, když není po ruce výstřižková služba z lokálních tiskovin, z průběžných recenzí z různých koutů světa či nezaujaté svědectví nezávislého pozorovatele. Na některých průnicích do světové kulturní sféry se však můžeme shodnout bez pochyby.

Výjimečný talent **Ivy Bittové** (*1958),⁵ který objevovali čeští návštěvníci festivalů různých žánrů postupně v 80. letech, našel po roce 1990 pochopení a možnosti dalšího rozletu i za hranicemi státu. Nahrávky pro společnost ECM, účinkování v newyorské Carnegie Hall, koncertování s renomovanými tělesy a sólisty celého světa. Výjimečná osobnost a výjimečný ohlas bez ohledu na jakékoliv hranice.

Věra Bilá (*1954)⁶ vyrostla z romského muzikantského prostředí a profesionálně začala zpívat relativně pozdě, od roku 1989 se skupinou Kale. Jejich album *Rom pop* dopadlo na velmi úrodnou půdu ve Francii, kde bylo oceněno jako jedno z nejlepších alb world music roku 1996. Skupina se zpěvačkou začala být zvána na renomované festivaly lidové hudby a world music, např. Les Printemps de Bourges ve Francii, Falun ve Švédsku nebo Kaustinen ve Finsku. Koncertovala v metropolích Evropy, v USA i v Japonsku. Jejich nahrávka byla zahrnuta do knihy Simona Broughtona *100 Essential World Music CD's* (2001 Velká Británie). Americkým listem *The Washington Times* byla zpěvačka prohlášena za Ellu Fitzgeraldovou romské hudby. Její rychlý vzestup však po letech vyústil do nezadržitelného pádu. Závislosti na hracích automatech a další problémy životního stylu způsobily její naprostou nepoužitelnost v profesionálním hudebním životě a dnes žije na pokraji bezdomovectví bez stálého angažmá.

Robert Křesťan (*1958) je další výjimkou, která potvrzuje pravidlo, že s americkou hudbou Neameričan nemůže v Americe uspět. Nejprve koncem 70. let pomohl skupině Poutníci vymanit se z běžných klišé country hudby a bluegrassu a pomocí fúzí s newgrassem, folk rockem a dalšími styly na podkladě vlastní tvorby vytvořit osobitý zvuk a styl. Posléze na počátku 90. let ještě svobodněji rozvinul tato východiska ve vlastní formaci **Druhá tráva** a v sólových projektech. Křesťan a jeho spoluhráči se stali atraktivními partnery pro americké kolegy, včetně těch věhlasných: v roce 1996 s nimi koncertuje Tony Trischka, o dva roky později vystupují v USA s místními bubeníky Davem Wattsem

5. Základní informace jsou čerpány ze slovníkového hesla Kunčarová 2009 a z oficiálního webu Ivy Bittové.

6. Základní informace jsou čerpány ze slovníkového hesla Bařinková 2010.

a Adamem Weissmanem, v roce 1999 vydává americký label Compass Records v licenci jejich tři desky. To bylo v licenci, natočeno a vydáno nejprve u nás. Roku 2006 dlí Druhá tráva v Americe celý měsíc, vystupuje s mandolinistou Andy Owensem, později natáčí s Andy Owensem, Charlie McCoyem a dalšími. Má už zkrátka i za velkou louží své zázemí, přátele a posluchače, motivující ke každoročnímu návratu na turné.

Období po roce 1989 bylo po jistou dobu výjimečné samo o sobě. Západní svět byl zvědavý na kulturu, která byla komunistickým režimem utlačována. Této vlny a kontaktů na emigranty využilo hodně skupin. Například **Půlnoc** (personálně spřízněná s Plastic People), která dokonce ještě v roce 1989 koncertovala v USA a o rok později ve Francii. Svůj písniček si v USA obhájila i původně teplická formace **Už jsme doma**, kam vyrazila poprvé v roce 1992 a od té doby se na místo činu vrací.

Je přitom obtížné dokládat důkazy o síle ohlasu a v takovéto situaci se pak snadno dají i šířit fámy. Dobrého načasování svých pokusů dobýt zahraničí, zejména USA nebo Velkou Británii, každopádně využily v 90. letech například skupiny **Sunshine**, **Ohm Square**, **Liquid Harmony** nebo **Ecstasy of Saint Theresa**.

Posledně jmenovanou skupinu založil na přelomu let 1990 a 1991 **Jan P. Muchow** (*1971). Její debutové EP *Pigment* (1991) se dostalo v pravý čas k vlivnému moderátorovi BBC Johnu Peelovi, který skupinu pozval na svou John Peel Session a pomohl jí v Londýně natočit EP ... *fluidtrance centauri...* (1993). Přes dobrý start a nesporný krátkodobý zahraniční úspěch se však ani v tomto případě nenaplnilo očekávání zdaru dlouhodobého. Porevoluční nadšení vyprchalo a rutinní hudební byznys si jde dál svou cestou.

Jako poslední vybočující výjimku zmiňme úspěch projektu **Floex** klarinetisty a výtvarníka **Tomáše Dvořáka**. Jeho debutová deska byla distribuována v Japonsku a jednotlivé skladby se vyskytly na řadě kompilací po celém světě. Ovšem na počátku tohoto úspěchu byl v jeho případě zjevně věhlas, získaný prostřednictvím úspěchu soundtracku k flešovým počítačovým hrám. Podobné počiny, společně s kontinuální aktivitou na sociálních sítích, nahrazují v posledních letech někdejší nezastupitelný význam moderátorů typu Johna Peela.

Crossroads a Czeching

V roce 2014 vznikly nezávisle na sobě dva projekty, pokládající si do budoucna cílenou otázku opačnou, než je výše rozvedené zkoumání, kdo z českých hudebníků bloudil cizinou alespoň trochu úspěšně v minulosti: Co z české alternativní hudby, kterou ještě v zahraničí nikdo neobjevil, by eventuálně mohlo ve světě zaujmout a proč. Byl to jednak projekt *Czeching* Českého rozhlasu Vltava, iniciovaný Ivou Jonášovou a Stanislavem Zimou již v roce 2013 v rámci řady Čajovna s podtitulem Přestřelka Speciál, a projekt *Crossroads*, který vznikl v rámci multižánrového festivalu Colours of Ostrava. Obě aktivity vycházely z faktu, že v České republice neexistuje hudební exportní agentura, jaká je obvyklá například v severských zemích nebo ve Francii. Snažily se tedy vytvořit alternativní platformy, které by prosazení se české nemainstreamové hudby v zahraničí mohly pomoci.

Pořadatelé *Crossroads*⁷ sezvali na začátek festivalu Colours of Ostrava cíleně vybrané zahraniční producenty či pořadatele a připravili pro ně přednášky a hudební přehlídky s vybranými českými interprety různých žánrů (Beata Bocek a hosté, Bezobratři, Clarinet Factory, Čankišou, Dva, Jitka Šuranská, Milokraj, Nylon Jail, Kitchchen, Vertigo, Vložte kočku). Na důkladné zhodnocení efektivity akce je v době uzávěrky tohoto sborníku ale ještě brzy (blíže viz příspěvek Jiřího Moravčíka, s. 96–106.).

*Czeching*⁸ vyústil do cyklu rozhlasových pořadů s diskusemi na dané téma a s hlasováním přizvaných odborníků o kapele, která by mohla být pro zahraniční uplatnění nejnadějnější. Vítězem hlasování se v roce 2013 (pod názvem Přestřelka Speciál) stal soubor Sáry Vondráškové Never Sol. V roce 2014 byla jako nejnadějnější kapela pro export vybrána skupina Wild Tides. Obě skupiny byly mimo jiné formou nově

7. Srov. česko-anglická tištěná brožura *Czech Music Crossroads, Ostrava 16. 7. 2014* a *Czech music crossroads, 16. 7. 2014, Ostrava* [online] [cit. 7. 7. 2014]. Dostupné z: <<http://www.crossroads.colours.cz>>.

8. Projekt byl zahájen v roce 2013 pod názvem *Přestřelka Speciál*. Pořady *Přestřelka Speciál* i *Czeching* jsou trvale uloženy k poslechu v audio archivu Českého rozhlasu (www.rozhlas.cz/iradio). *Czeching* je dostupný z: <<http://prehravac.rozhlas.cz/audio/3200053>>, <<http://prehravac.rozhlas.cz/audio/3219261>> a <<http://prehravac.rozhlas.cz/audio/3244882>> [cit. 10. 11. 2014].

vzniklé rozhlasové nahrávky nabídnuty v rámci mezinárodní rozhlasové výměny Evropské vysílací unie. Na důkladné vyhodnocení ohlasů je v tomto okamžiku rovněž brzy.⁹

Na závěr příspěvku jeden z postřehů, které zazněly ve zmíněných rozhlasových pořadech. Michal Máka, DJ, manažer kapel a marketingový pracovník Supraphonu, zformuloval čtyři body, které bývají předpokladem úspěchu v zahraničí: 1. velký talent, 2. mravenčí píle, 3. zdravá ctizádost, 4. nezbytný kus štěstí. Ke čtvrtému bodu dodal, že největší výhodou bývá, když se do daného lokálního produktu „zamiluje“ vlivná zahraniční osobnost, která pak pomáhá jeho prosazení svými prostředky.¹⁰ To se ovšem stává náhodou, kterou nelze naplánovat.

Úplným závěrem shrňme, že domácí hudební počín ucházející se o zahraniční přízeň musí být stejně dobrý nebo i ještě lepší než zahraniční po instrumentální, technické a výrazové stránce, ale zároveň by měl být ještě něčím zvláštní, osobitý, originální, odlišný, například lokální autenticitou. Autor této statě se nebude tajit přesvědčením, že autentičtější, osobitější, a tudíž i zajímavější směrem do zahraničí bývá tvorba odvíjející se nikoli z jazyka anglického, ale z jazyka mateřského, nebo z kombinace více jazyků či ze zvukomalebné nápodoby s obsahem ryze emocionálním.

Literatura:

- BAŘINKOVÁ, Jitka 2010: „Bílá, Věra.“ *Český hudební slovník osob a institucí* [online] [cit. 10. 11. 2014]. Dostupné z: <http://www.ceskyhudebnislovník.cz/slovník/index.php?option=com_mdictionary&action=record_detail&id=1002565>.
- ČHSOI 1963 *Československý hudební slovník osob a institucí*. Svazek první A–L. Praha: Státní hudební vydavatelství.
- ČHSOI 1965 1965: *Československý hudební slovník osob a institucí*. Svazek druhý M–Ž. Praha: Státní hudební vydavatelství.

9. První z ohlasů od evropských rozhlasových expertů ze Švýcarska, Dánska a Francie obsahuje druhá část pořadu *Czeching* z 3. 12. 2014. Dostupné z <<http://prehravac.rozhlas.cz/audio/3264591>>. Pozoruhodné je, že preference evropských odborníků se do jisté míry neshodují s představami české poroty [cit. 10. 11. 2014].
10. Viz 1. díl projektu *Přestřelka Speciál*, věnovaného vyhlídkám na export české nemainstreamové hudby. Dostupné z: <<http://prehravac.rozhlas.cz/audio/2859861>> [cit. 10. 11. 2014].

- Encyklopedie jazzu a moderní populární hudby, III. Část jmenná. Československá scéna – osobnosti a soubory.* 1990. Praha: Supraphon.
- HOUDA, Přemysl 2008: *Šafrán. Kniha o sdružení písničkářů.* Praha: Galén.
- HOUDA, Přemysl 2014: *Intelektuální protest nebo zábava? Folk jako společenský fenomén v době tzv. normalizace.* Praha: Academia.
- HRUŠKA, Matěj [nedat.]: „Antonín Gondolán.“ *Osobnosti.cz* [online] [cit. 10. 11. 2014]. Dostupné z: <<http://zivotopis.osobnosti.cz/antonin-gondolan.php>>.
- Jakobín, op. 84. Souborné vydání děl Antonína Dvořáka.* 1966. Opera o třech dějstvích na text Marie Červinkové-Riegrové. Praha: Státní hudební vydavatelství
- KRYL, Karel 2000: *Krylogie, Půlkacíř. Spisy II.* Praha: Torst.
- KUNČAROVÁ, Ludmila 2009: Bittová, Iva. „Český hudební slovník osob a institucí [online] [cit. 10. 11. 2014]. Dostupné z: <http://www.ceskyhudebnislovník.cz/slovník/index.php?option=com_mdictionary&action=record_detail&id=1001613>.
- OPEKAR, Aleš 2007: *Matadors. Beatová aristokracie z Prahy.* Ústí nad Orlicí: Ofitis.
- OPEKAR, Aleš 2014a: Kořeny současné české alternativní hudby. In: *Czech Music Crossroads* (programová brožura festivalu a konference). Ostrava 16. 7. 2014. Dostupné z: <<http://crossroads.colours.cz/novinky/koreny-soucasne-ceske-alternativni-sceny/>>, anglicky z: <<http://crossroads.colours.cz/en/novinky/the-roots-of-contemporary-czech-alternative-music/>>.
- OPEKAR, Aleš 2014b: Karel Kryl písničkář. In: DENČEVOVÁ, Ivana – STEHLÍK, Michal (eds): *Fenomén Karel Kryl.* Praha: Radioservis.
- RADUŠEVIČ, Mirko 2012: „Karel Kryl byl nepohodlným komentátorem a jeho komentáře teď vychází knižně.“ *Literární noviny* [online], 15. 3. [cit. 10. 11. 2014]. Dostupné z: <<http://literarky.cz/kultura/literatura/8694-karel-kryl-byl-nepohodlnym-komen>>.
- VANÝSEK, Jiří 2010: „George Mraz: Nostalgií netrpím.“ *Harmonie* [online] [cit. 10. 11. 2014]. Dostupné z: <<http://www.casopisharmonie.cz/jazz/george-mraz-nostalgiu-netrpim.html>>.

We Used to Wander through Foreign Lands... Czech Alternative Music and its Unique Chance to Succeed Abroad

The paper reflects on the present and future possibilities of Czech alternative popular music abroad. The author comments on the successful activities of several Czech jazz musicians in the USA, from which double-bass players were prominent (such as George Mraz, and Miroslav Vitouš). Singer-songwriters in exile were in a difficult position, because their acceptance by the audience is linked with subtle nuances of the content and poetics of the song lyrics (see Karel Kryl, and Jaroslav Hutka). The success of several representatives of rock music (such as Ivan Král) and country music (such as Robert Křesťan) is outstanding, and is due to their specific talents; as was the success of Iva Bittová, a unique personality with multi-genre outreach. A temporary increase in the interest of international producers in Czech alternative music lasted for several years after the fall of the Communist regime in November 1989 (such as the Plastic People of the Universe, Už jsme doma, and, of the younger generation, the Ecstasy of Saint Theresa). Often, interest in a musician is sparked by sheer chance, such as connection with a computer game (Floex). The paper concludes with a summarization of two 2014 projects, which were focused on an analysis of the possible success of Czech musical bands abroad.

Key words: Czech alternative music; export of music; musical exile; jazz; folk music; rock music; world music.